

Iki gozgalaňyň arasyndaky Eýranyň saýlawlary

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 26 январа, 2025

Iki gozgalaňyň arasyndaky Eýranyň saýlawlary IKI GOZGALAŇYŇ ARASYNDAKY EÝRANYŇ SAÝLAWLARY

Eýranly saýlawçylar hamana gozgalaň turuzýan ýaly režimiň güýjüne zarba urdy. Saýlawçylar saýlawlara gatnaşmaktan ýüz öwürdi.

Gatnaşyk derejesi boýunça resmi çaklamalaryň we hatda oppozisiýanyň çaklamalarynyň bäsünde, her iki çaklamada-da raýatlaryň aglabasynyň ýolbaşçyny diňlemeýändigini we isleglerine jogap bermeýändigini görkezýän aç-açan duýduruş bar.

Eýranyň prezidenti Ibrahim Reisiniň aýdysy ýaly ownuk ideologiki ýa-da bähbitçil diýip boljak topardan daşgaryn bu saýlawçy blogy joşgunly hereket edýän azlyga öwürüldi.

Jemgyýetiň içindäki bu dikligine bölünişigi Eýranda uly toparyň (ýagny absolýut köpçüligiň) saýlawlara garşy gidýändigini we çäkli azlygyňam goldaýandygy bilen düşündirip bolar.

Saýlawçynyň ilkinji gozgalaňyna, ýagny eýranly şahsyň öz

režimine garşy ilkinji režimine baha berende, şu iki tapgyrdan söz açyp bolar:

Birinjisi, oppozisiýa görä 35%-iň aşagyna düşen gatnaşyk derejesi bilen birlikde saýlawlara gatnaşyk babatdaky höwessizlik.

Saýlawlaryň önüsyrasy raýatlara ýüzlenen Ali Hamaneyi lapykeçlige uçradanam şu boldy.

Hamaney «Dostlarymyzy begendiriň, erbet dilegde gezýänleri lapykeçlige uçradyň. Ses berme babatda ikerjiňlenýänlere aýtjak soňky sözüm şudur: ýagşylyk etmek üçin doga edip düýş görmegiň hajaty ýok» diýdi.

Ikinji tapgyra gelenden soň bu iki mejlis (Yslamy Şura Mejlisi we Hünärmenler Mejlisi) üçin geçirilen saýlawlarda oppozision gatnaşyjylaryň gelen netijeleriniň görkezijisidir.

Hasaplanmaga degişli däl edilen sesler hökmünde-de bilinýän goýbolsun edilen sesleriň prosentini bu saýlawda üns bererlikli görnüşde artdy. Diňe Tähranda goýbolsun edilen sesleriň sany ýarym milliona ýetdi.

Munuň saýlawlara gatnaşmagy makul bilenlerden gelen syýasy urgudygyna söz ýom. Olar haýsam bolsa bir tarapy tutandan, hiç bir tarapa goşulmazlygy saýlap aldylar.

Mundan öňem birnäçe saýlawda edilen bu jezalandyryjy ses bermeler režime garşydaş eýranly syýasy akymalaryň saýlawçylary tarapyndan amala aşyrylan strategiki emeldi.

Şoňa görä saýlawçylar oppozision herekete wekilçilik edýän kandidat ýogam bolsa, garşy ses berip, ýagny häkimiýetiň hödürlän kandidatyňa garşydaş islendik kişä bir ses berýärdi. Bu jezalandyryjy ses berme görnüşi saýlawlary boýkot etmezligi saýlap alan möhüm saýlawçy blogynyň syýasy pozisiýasynyň görnetin subutnamasy boldy.

Bu blok soňky döwürlerde konstitusion ýollar arkaly üýtgeşmeleriň bolmagyny goldady. Režimiň häkimiýeti öz gysymyna almagynyň, döwletiň güýjüni we edaralaryny öz isleg-meýilleri üçin ulanmagynyň yzyndan bolup geçen lapykeçligi bilen agramly saýlawçy blogy «goýbolsun edilen ses» berenini gowy gördi.

Bu saýlaw döwresinde goýbolsun edilen sesleriň derejesiniň diýseň köp bolmagy munuň bilgeşleýin edilýändigini görkezýär. Konstitusiýany Goramak Soweti tarapyndan saýlanan, köpüsi birmeňzeş syýasy we ideologiki gurluşa eýe kandidatlaryň ýeňişlerini kepillendirme sepgidinde hakyky garşydaşlary aslynda şu goýbolsun edilen seslerdir.

Saýlawçylar blogynyň biriniň syýasy taýdan näbelli tarapa ses bermegi makul bilmegi-de syýasatçylary geň galdyrdy.

Ikinji gozgalaň bolsa, öňki prezident Muhammet Hateminiň saýlawlara gatnaşmazlygy netine düwen batyrgaý kararydyr.

Hateminiň ses bermän oturmagy makul bilmegini režimden bölünip aýrylma, režimi reformirleme we hatda režimiň mirasyny gorama sygarlarynyň aňyrsyna geçen oppozisioner güýçler bilen aç-açan birikmäge tarap ädilen düýpli ädim hökmünde baha berip bolar.

Hateminiň ses bermän oturma karary iň uly oppozisionerleriň we reformistik hereketiň elitesynyň režimden üzülip galmagyna ýada aýrylmagyna meňzeýär.

Örän jygba-jygly wagtda režim häzirki dini liderden soň geçiş tapgyryndaka, reformistik hereket ýaşyl zonadan çykyp, doly pozisiýa geçdi.

Munuň özi iki ugurly signaldyr:

Birinji signal, oňki prezident Hasan Ruhanynyň ýolbaşçylygyndaky ylymly hereketiň arasyndaky şarikdeşlere gönükdirilen.

Bu signalda Hünärmenler mejlisiniň ýolbaşçylygyna kandidaturasyny goýmaga päsgelçilik döredilen Ruhana taýagy ýarpy galgatma tapgyrynyň soňlanandygyna yşarat edilýär.

Ikinji signal ýeke-täk syýasy we ideologik struktura öwrülen sistema ýüzlenýär. Saýlawlardan soň režimiň, oppozisiýanyň we raýatlaryň arasyndaky gatnaşyk oňküsi ýaly bolmady.

Syýasy güýç we populýar güýç saýlaw bäsleşigi sebäpli çäkli ýagdaýa geldi.

Bärdäki bäsleşik biri-birine meňzeýän iki suratyň arasyndaky ýedi tapawudy tapmak ýaly zada öwrüldi.

Mustafa FAHS.

Şenbe, 09.03.2024 ý. Publisistika